IÄKKÄIDEN MAAHANMUUTTAJIEN

KOKONAISTILANTEESEEN LIITTYVÄ KARTOITUS

Turun kaupunki
30.8.2005

Regina Ruohonen, kaupunginkanslia
Ritva Kosklin, terveydenhuolto
Anita Kostiainen/Taina Kaila, sosiaalikeskus

SISÄLLYSLUETTELO

1.Tiivistelmä …… 3

2. Vanhustyön linjauksia ……... 4
2.1. Valtakunnallisia linjauksia ……. 4
2.2. Lainsäädäntö …….. 5

3.Espoo, Vantaa ja Tampere …….. 5

4. Turun kaupungin palveluja ikääntyville ……. 5
4.1. Turun kaupungin vanhuspalvelut …… 5
4.2. Turun kaupungin kotouttamisohjelma ……. 7

5. Iäkkäiden maahanmuuttajien parissa työtä tekeviä tahoja …….. 7
5.1. Sosiaalikeskuksen ulkomaalaistoimisto ja Koto-toiminta …… 7
5.2. Seurakunnan palvelut …… 8
5.3. Maahanmuuttajayhdistykset ja uskonnolliset yhteisöt ……. 8
5.4. Daisy Ladies ry ……. 8
5.5. Turun seudun inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ry …… 8
5.6. Turun Naiskeskus …….. 9

6. Kohderyhmän kartoittaminen …… 9
6.1. Asiakasta koskeva kysely ……9
6.2. Kotihoitohenkilöstön ja maahanmuuttajien kohtaaminen - tiimikysely ……. 10
6.3. Yhteenveto asiakas- ja tiimikyselystä …… 11
6.4. Maahanmuuttajien kanssa työskentelevien ja maahanmuuttajien näkemyksiä ……12

7. Työryhmän näkemyksiä …….. 12

Liitteet

Liite 1 Iäkkäiden maahanmuuttajien palveluja Turussa

Liite 2 Kansalaisuus ja ikä 31.12.2004, 55 - vuotta täyttäneitä

Liite 3 Äidinkielen mukaan 31.12.2004, 55 - vuotta täyttäneitä

Liite 4 Ulkomaankielisten yli 55 -vuotiaiden sijoittuminen Turussa eri alueille v. 2004

1. Tiivistelmä

Turun kaupungin vanhustyön yhteistyöryhmä päätti kokouksessaan 4.2.2004 § 2 selvittää Turussa asuvien ikääntyvien maahanmuuttajien kokonaistilanteen ja asetti kokouksessaan 10.3.2004 työryhmän kartoittamaan iäkkäiden maahanmuuttajien kokonaistilannetta Turussa. Työryhmään nimettiin suunnittelija Ritva Kosklin terveydenhuollosta, johtava sosiaalityöntekijä Anita Kostiainen sosiaalikeskuksen vanhustenhuollosta ja maahanmuuttajakoordinaattori Regina Ruohonen kaupunginkansliasta. Johtavan sosiaalityöntekijän Anita Kostiaisen siirryttyä 1.1.2005 alkaen toisen työnantajan palvelukseen, nimesi vanhustyön yhteistyöryhmä kokouksessaan 20.4.2005 hänen tilalleen työryhmään vs. avopalvelujohtaja Taina Kailan. Myös suunnittelija Ritva Kosklin siirtyi keväällä 2005 muihin tehtäviin.

Ensin työryhmä selvitti valtakunnalliset ja kunnalliset suositukset ja ohjeistukset, jotka koskevat ikääntyvää väestöä ja maahanmuuttajia sekä lainsäädäntöä. Sen jälkeen kartoitettiin tällä hetkellä Turussa iäkkäiden maahanmuuttajien kanssa työtä tekeviä tahoja ja kuultiin näiden tahojen edustajia (viranomaisia, yhdistyksiä, projekteja ja maahanmuuttajia).

Kuultavat tahot:
- Päivi Talvinen, sosiaalikeskus, ulkomaalaistoimisto Koto-toiminta
- Ritva Väyrynen, terveydenhuolto, ulkomaalaistoimisto
- Hulya Kytö, Daisy Ladies ry
- Edvina Hafizovic, Turun Naiskeskuksen Appelsiinipuu-projekti
- Lyydia Bazaleva, Turun Naiskeskuksen Appelsiipuu -projekti
- Taina Viljanen, seurakuntayhtymä
- Svetlana Janis, Turun Seudun inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ry
- Juha Kaivola, Turun Kristillinen Opisto.

Työryhmä otti selvityksen lähtökohdaksi 55 vuotta ja yli täyttäneen maahanmuuttajan ja keräsi tilastotietoja tähän kohderyhmään kuuluvista maahanmuuttajista kielen ja kansallisuuden mukaan sekä miten he sijoittuvat alueellisesti. Turun väestöstä oli vuoden 2004 lopussa ulkomaan kansalaisten osuus 4,6 %. Turussa oli 55 vuotta ja yli täyttäneitä muita kuin Suomen kansalaisia 785 henkilöä vuoden 2004 lopussa. Lisäksi selvitettiin vuonna 2004 kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä olevat maahanmuuttajat kyselyn avulla. Kysely osoitettiin avopalvelun ja kotisairaanhoidon työntekijöille ja sen avulla selvitettiin heidän asiakkainaan olevat maahanmuuttajat. Lisäksi perehdyttiin muiden kaupunkien toimenpiteisiin iäkkäiden maahanmuuttajien osalta.

Työryhmän selvitys sisältää tiettyjä maahanmuuttajatyöhön liittyviä käsitteitä, joista keskeisimpien määritelmät ovat seuraavassa:

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jota käytetään kuvamaan maahan muuttaneita henkilöitä.

Pakolainen on YK:n määritelmän mukaan henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua syytä pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi.

Paluumuuttaja on ulkomailla asunut henkilö, joka muuttaa takaisin synnyinmaahansa (esim. inkerinsuomalaiset paluumuuttajat).

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, tavoitteena työelämään ja yhteiskunnan toimintaan osallistuminen ja samalla oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen.

Kotouttaminen on niitä viranomaisten järjestämiä toimenpiteitä ja voimavaroja, joilla yksittäisten maahanmuuttajien kotoutuminen mahdollistetaan**.**

Kotouttamisohjelma on ohjelma, jossa kunta yhteistyössä työvoimatoimiston ja muiden tahojen kanssa sopii maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvät tavoitteet, toimenpiteet, resurssit ja yhteistyökysymykset.

2. Vanhustyön linjauksia

2.1. Valtakunnallisia linjauksia

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevan laatusuosituksen (STM, oppaita 2001:4) mukaan jokaisessa kunnassa tulee olla ajantasainen vanhuspoliittinen strategia, joka turvaa ikääntyneiden sosiaaliset oikeudet ja jonka kunnan poliittinen johto on virallisesti vahvistanut. Strategiaan tulee sisältyä palvelurakenteen kehittämisohjelma. Palvelurakenteelle asetetaan iäkkäiden tarpeisiin perustuvat määrälliset ja toiminnalliset tavoitteet. Palvelujen tavoitteena on tukea kaikkien ikääntyneiden hyvää elämänlaatua, itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä suoriutumista riippumatta heidän toimintakyvystään. Kuntien vanhuspoliittisiin strategioihin tulisi sisällyttää maahanmuuttajavanhusten tarvitsemien palvelujen kehittämisohjelma. Vanhuspalvelujen toteuttamiselle ja lähivuosien kehittämistavoitteille antaa lisäksi suunnan valtioneuvoston hyväksymä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma vuosille 2004 - 2007 (STM, julkaisuja 2003:20).

Vuonna 1999 astui voimaan **laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta** (493/1999). Laki velvoittaa kuntia järjestämään toimenpiteitä maahanmuuttajien kotouttamiseksi. Lain mukaan työvoimahallinnon vastuulla ovat työikäiset ja kunnan vastuulla lapset, nuoret, iäkkäät ja kotiäidit.

Valtioneuvoston selonteossa kotouttamislain toimeenpanosta eduskunnalle (Hallintovaliokunnan mietintö 20/2002) todetaan, että ikääntyvien maahanmuuttajien aseman turvaamiseksi tarvitaan erityistoimenpiteitä vanhuspoliittisessa suunnittelussa ja kuntien vanhuspoliittisissa strategioissa. Valiokunta ehdottaa yksityiskohtaisen toimenpidekokonaisuuden laatimista ikääntyville maahanmuuttajille. Myös sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa ikääntyvien maahanmuuttajien kohtaamisen olevan terveys- ja vanhustenhuollon lähitulevaisuuden haaste. Vanhusten ja terveydenhuollon piiriin tulisikin saada eri kulttuuritaustaisia työntekijöitä tuomaan turvallisuutta maahanmuuttajavanhusten elämään. Laitoshoidossa oleville vanhuksille on tarpeen järjestää mahdollisuuksien mukaan myös omakielistä palvelua.

Vähemmistövaltuutettu Mikko Puumalaisen aloite 3.10.2003 sosiaali- ja terveysministeriölle ja suositus kunnille painottaa (kirje 3.10.03 sosiaali- ja terveysministeriölle), että
1) etnisiin vähemmistöihin kuuluvien vanhusten tilannetta ja tarpeita tulee kartoittaa, jotta luodaan kokonaisnäkemys heidän tilanteestaan,
2) ikääntyneet tulee sisällyttää sosiaali- ja terveysministeriön vanhuspoliittisiin linjauksiin,
3) iäkkäät tulee ottaa mukaan kuntakohtaisiin vanhuspoliittisiin strategioihin sekä huomioida henkilökohtaisissa kotoutumissuunnitelmissa.

Vanhustyön Keskusliitto on lähtenyt viemään eteenpäin iäkkäiden maahanmuuttajien asiaa toteuttamalla erilaisia seminaareja, tutkimuksia ja projekteja. Vanhustyön keskusliiton IkäMAMU-projektin

(alkoi vuonna 2003) tavoitteena on ollut nostaa esiin ikääntyvien maahanmuuttajien asema, kehittää yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa ikääntyville maahanmuuttajille toimintoja ja vaikuttaa siihen, että ikääntyneelläkin on oikeus hyvään kotoutumiseen. Projektin toimesta on kerätty selvitys hyvistä käytännöistä ikääntyville maahanmuuttajille järjestetyistä toiminnoista (IkäMAMU-projekti, Hyviä käytäntöjä, esimerkkejä ikääntyville maahanmuuttajille kohdennetuista toimintamuodoista ja projekteista, marraskuussa 2004). Hyvien käytäntöjen toteuttajina ovat kunnat/kaupungit, seurakunnat, yhdistykset ym. tahot. Turun osalta selvityksessä ovat mukana Daisy Ladies ry, Turun Inkeri- Seura ry, Turun kaupungin sosiaalikeskuksen ulkomaalaistoimiston Koto-toiminta.

2.2. Lainsääntöä

YK:n ikääntyneitä ihmisiä koskevien periaatteiden mukaan vanhuksilla on oikeus elää arvokkaasti ja turvallisesti ilman hyväksikäyttämistä ja fyysistä ja henkistä väkivaltaa, tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti riippumatta iästä, sukupuolesta, rodullisesta tai etnisestä taustasta, suoriutumiskyvystä, statuksesta ja taloudellisista olosuhteista (YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 46/91 16.12.1991; YK:n ikääntyneitä ihmisiä koskevat periaatteet).

Sosiaalihuoltolain (710/1982, 13 §) mukaan kunnan on sosiaalihuoltoon kuuluvina tehtävinä huolehdittava sosiaalipalvelujen järjestämisestä asukkailleen sen sisältöisinä ja siinä laajuudessa kuin kulloinkin säädetään.

Asiakkaan oikeuksista hyvään sosiaalihuoltoon säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). Lain 4 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.

3. Espoo, Vantaa ja Tampere

Espoon kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa vuodelta 2000 on esitetty iäkkäiden maahanmuuttajien palveluja selvittävän työryhmän perustamista. Työryhmän raportissa vuodelta 2002 (Espoon ikääntyvät maahanmuuttajat -työryhmän loppuraportti) on tuotu esille toimenpiteitä, joilla iäkkäiden maahanmuuttajien tilannetta parannetaan. Espoon kaupunki järjestää alueellisissa neuvontapisteissä ja toimintakeskuksissa kerhoja, suomen kielen alkeis- ja jatkokursseja, keskustelukerhoja ja naisten ryhmiä.

Vantaan kaupungin toimesta on kartoitettu viiden palvelualueen vanhuslinjojen johtajien toimesta maahanmuuttajavanhusten määriä alueilla sekä erityiskysymyksiä. Lisäksi on tehty maahanmuuttajakartoitus eli haastattelut asiakkaille ja työntekijöille. Vantaan kaupungin monikulttuurisuusohjelman seurantaraportissa vuodelta 2003 on esitetty toimenpiteitä iäkkäiden maahanmuuttajien osalta.

Tampereen Hervannan alueella on tehty selvitys yhteistyössä Vanhustyön keskusliiton Ikääntyvät maahanmuuttajat - projektin kanssa. Selvityksessä kartoitettiin ikääntyvien maahanmuuttajien hoidon ja palvelutarpeiden kohtaamista sekä ikääntyvien ja ikääntyneiden maahanmuuttajien että hoitohenkilökunnan näkökulmasta. Kansainvälinen naisten tapaamispaikka Naistari on myös tehnyt omaa kartoitustaan.

4. Turun kaupungin palveluja ikääntyville

4.1. Turun kaupungin vanhuspalvelut

Turun kaupungin sosiaalitoimen ja terveystoimen vanhuspalvelujen suunnittelua ohjaa kaupunginval-

tuuston hyväksymä (25.08.2003 § 170) vuosien 2003 - 2006 Vanhuspoliittinen ohjelma. Sisällöltään ohjelma on sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevan laatusuosituksen tavoitteiden mukainen (STM, oppaita 2001:4). Vanhuspalvelujen toteuttamiselle ja lähivuosien kehittämistavoitteille antaa lisäksi suunnan valtioneuvoston hyväksymä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma vuosille 2004 - 2007 (STM, julkaisuja 2003:20).

Ikäihmisten palvelujen kehittämisen tärkeimpänä tavoitteena on mahdollistaa kotona asuminen mahdollisimman pitkään. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi vanhustyö nähdään kaupungin eri hallintokuntien yhteisenä asiana, jossa tärkeitä ovat mm. kaupungin ympäristösuunnittelu, liikkumisesteettömyys, joukkoliikenteen ja kuljetuspalvelujen suunnittelu sekä liikunta- ja kulttuuripalvelut terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäjinä. Kotona selviytymisen kannalta merkittäviä ovat myös eri vanhus- ja vammaisjärjestöjen vapaaehtoistoiminta, seurakunnan sekä yksityisten palveluntuottajien toiminta.

Turun sosiaalitoimen vanhuspalveluista puhuttaessa käytetään nimitystä vanhustenhuolto, jonka rinnalla, ja jonka kanssa yhteistyössä toimivat terveystoimen hallinnoimat vanhusten terveyspalvelut. Vanhuspalvelut koostuvat kotihoidosta erilaisine tukipalveluineen, palveluasumisesta sekä vanhusten laitoshoidosta:

- Kotihoito on kotipalvelun ja kotisairaanhoidon palvelujen kokonaisuus, jota täydentävät vanhustenhuollon tukipalvelut, esimerkkinä ateriapalvelu tai kauppapalvelu. Kotisairaanhoidon tukena ovat kaupunginsairaalan akuutit vuodeosastot, kuntoutusosastot sekä geriatrinen arviointiyksikkö,

- Vanhustenhuollon päiväkeskus- ja päiväpaikkatoiminta sekä kotipalvelun asiakkailleen järjestämä päivätoiminta tarjoavat edellytykset kotona asuvien vanhusten sosiaaliselle ja psyykkiselle kuntoutukselle. Vastaavasti terveystoimen päiväsairaalatoiminta on tukenut vanhusten kotona selviytymistä kokonaisvaltaisesti,

- Läheistään kotona hoitava omainen voi saada omaishoidon tukea, jonka lisäksi omaishoitajalla on mahdollisuus saada maksuttomia hoitoa tukevia palveluita. Lisäksi omaishoitaja voi saada mm. lakisääteisiä vapaapäiviä, tukea ja ohjausta vaativassa omaishoitotehtävässä. Omaishoidon tukeen liittyvä palveluseteli on ollut Turussa käytössä vuoden 2004 lopusta alkaen.

- Tilanteessa, jossa omassa kodissa asuminen ei enää onnistu kotihoitopalvelujenkaan turvin, vaihtoehtona saattaa olla palveluasuminen. Vanhuksen kuntoisuuden mukaan kysymykseen voivat tulla normaalin palveluasuminen lisäksi tehostettu palveluasuminen tai dementoituville vanhuksille tarkoitettu ryhmäkoti joko vanhustenhuollon omana toimintana tai vanhustenhuollon ostopalveluna,

- Pitkäaikaista laitoshoitoa järjestetään vanhustenhuollon vanhainkodeissa sekä terveystoimen pitkäaikaissairaanhoidon yksiköissä. Kotihoidon tueksi näissä kummassakin palvelumuodossa on myös lyhytaikaista laitoshoitoa, nk. intervallihoitoa,

- Vanhusten avohuollon sosiaalityöntekijän puoleen voi kääntyä kaikissa vanhusten selviytymiseen liittyvissä asioissa. Sosiaalityöntekijöitä on lisäksi kaupungin vanhainkodeissa sekä terveydenhuollossa sairaalan eri klinikoilla ja pitkäaikaissairaanhoidon yksiköissä.

Avun tarpeen ilmetessä ensimmäisen selvityksen vanhuksen kokonaistilanteesta tekee asuinalueen kotihoitohenkilöstö. Yhteistyössä asiakkaan ja omaisten kanssa laaditaan palvelu- ja hoitosuunnitelma. Tavoite on jatkaa kotona asumista tukemalla selviytymistä päivittäisissä toiminnoissa. Kun toimintakyvyn rajoittuneisuus edellyttää palveluasumista tai laitoshoitoa, vanhuksen kokonaistilanteen arvioi moniammatillinen vanhustenhuollon ja terveystoimen SAS -alueryhmä (Selvitä, Arvioi, Sijoita). Apuvälineenä arvioinnissa käytetään mm. RAVA -indeksiä, joka kuvaa vanhuksen kuntoisuutta. SAS -ryhmän tehtävänä on koordinoida vapautuneet hoitopaikat kiireellisimmin apua tarvitseville vanhuksille.

Turun kaupungin haasteena on väestön ikärakenteen kehitys, jossa palvelutarpeen kannalta kaikkein eniten apua vaativien asiakkaiden, 75 - 84 -vuotiaiden ja 85 vuotta täyttäneiden, määrä kasvaa. Vanhustyön resurssit eivät ole samassa suhteessa lisääntyneet.

4.2. Turun kaupungin kotouttamisohjelma

Turun kaupungin kotouttamisohjelmaan (27.3.2001) on kirjattu eri hallintokuntien palvelut maahanmuuttajille. Iäkkäille maahanmuuttajille suunnattuja palveluja ovat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen lisäksi sosiaalikeskuksen ulkomaalaistoimiston Koto-toiminnan ryhmät iäkkäille maahanmuuttajille.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) määrittelee, että vastuu työikäisten kotouttamisesta kuuluu työvoimahallinnolle ja lasten, nuorten, kotiäitien ja iäkkäiden mahanmuuttajien osalta kunnalle. Turun kaupunginhallitus hyväksymässä kaupungin kotouttamisohjelmassa ei ole esitetty kehittämisideoita erityisesti iäkkäiden mahanmuuttajien osalta. Siinä on ainoastaan sosiaalitoimen palvelujen kohdalla maininta ulkomaalaistoimiston Koto-toiminnan roolista iäkkäiden maahanmuuttajien kohdalla.

Kaupungin kotouttamisohjelman toteutumisen seuraamista varten on hallintokunnilta edellytetty talousarvion laatimisen yhteydessä toimenpidesuunnitelmia. Tällaiset suunnitelmat on pyydetty vuosille 2004 ja 2005. Terveyslautakunnan vuodelle 2005 hyväksymässä toimenpidesuunnitelmassa on maininta iäkkäiden maahanmuuttajien osalta. Liikuntatoimen toimenpidesuunnitelmassa on maininta maahanmuuttajanaisille järjestettävistä toiminnoista ja sosiaalilautakunnan toimenpidesuunnitelmassa maininta työvoimaan kuulumattomien kotoutumissuunnitelmien tekemisestä.

Kaupunginhallituksen 19.11.2001 § 1165 päätöksen mukaan kotouttamisohjelma tulee tarkistaa viiden vuoden välein eli vuoden 2005 loppuun mennessä.

5. Iäkkäiden maahanmuuttajien parissa työtä tekeviä tahoja Turussa

Turun kaupungin sosiaalitoimen vanhuspalveluiden lisäksi iäkkäiden maahanmuuttajien kanssa työskentelevät sosiaalikeskuksen vammaistoimisto, alueelliset sosiaalitoimistot sekä tulkkipalveluja antaa sosiaalikeskuksen alainen Turun seudun alueellinen tulkkikeskus. Sosiaalitoimen vanhuspalveluiden ja terveystoimen vanhusten terveyspalveluiden lisäksi työryhmä kartoitti niitä tahoja, jotka tällä hetkellä tekevät työtä iäkkäiden maahanmuuttajien parissa.

Liite 1 Iäkkäiden maahanmuuttajien palveluja Turussa

5. 1. Sosiaalikeskuksen ulkomaalaistoimisto ja Koto-toiminta

Sosiaalikeskuksen ulkomaalaistoimisto antaa sosiaali- ja terveydenhuollon vastaanottopalveluja pakolaisille ja heidän perheen yhdistämisen kautta tuleville omaisille sekä inkerinsuomalaisille paluumuuttajille. Muut maahanmuuttajat eivät saa vastaanottopalveluja, vaan kuuluvat peruspalveluiden piiriin. Vastaanottopalveluihin kuuluu ohjausta, sosiaalietuisuuksiin ja toimeentulotukeen liittyviä asioita ja terveydenhuollon osalta mm. terveystarkastus, lääkärin vastaanotot, ohjaaminen muihin terveyspalveluihin (esim. röntgen, laboratorio, hammashoito, jne.). Pakolaiset ovat asiakkaina ulkomaalaistoimistossa noin kolme vuotta ja paluumuuttajat puolesta vuodesta vuoteen. Myös paluumuuttajille tehdään terveydenhuollon alkutarkastukset ja sen jälkeen he siirtyvät peruspalveluiden piiriin.

Ennen kuin asiakas siirtyy peruspalveluiden piiriin, tekee ulkomaalaistoimiston terveydenhoitaja kotikäynnin paluumuuttajien luo ja pakolaisten osalta kotikäynnin tekee ulkomaalaistoimiston sosiaalityön-

tekijä ja terveydenhoitaja/kodinhoitaja. Ulkomaalaistoimistosta ollaan myös yhteydessä kotisairaanhoitoon. Terveydenhuollon osalta tieto asiakkaista siirtyy eteenpäin peruspalveluihin. Iäkkäiden kanssa asiointi edellyttää tulkkipalvelujen käyttöä, koska asiakkaat eivät osaa suomen kieltä.

Sosiaalikeskuksen ulkomaalaistoimistosta ja alueellisista sosiaalitoimistoista sosiaalityöntekijät ohjaavat asiakkaita Koto-toiminnan piiriin, jossa työskentelee yksi erityissosiaalityöntekijä, yksi tilapäinen maahanmuuttajataustainen kotouttamisohjaaja. Koto-toiminnassa maahanmuuttajavanhuksille tiedotetaan kaupungin palveluista, tehdään tutustumiskäyntejä vanhusten palveluihin, pidetään kontakteja eläkeläisryhmiin, järjestetään vertaisryhmätoimintaa, suomenkielen ryhmiä, ennaltaehkäisevää toimintaa syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä yhdessä liikuntatoimen kanssa järjestetään liikuntaa. Sosiaalikeskuksen palveluosaston osoittama työntekijä on vetänyt ompeluryhmää Yhdessä-yhdistyksen tiloissa Lausteen nuorisotalolla ja nyt Majanummen koulun tiloissa Varissuolla. Koto-toiminnan erityissosiaalityöntekijä käy päivystämässä molemmissa paikoissa. Koto-toiminta tapaa myös kolmannen sektorin edustajia kerran kuukaudessa.

5.2. Seurakunnan palvelut

Seurakunnissa maahanmuuttajatyötä tekee päätoimisesti diakonikeskuksen maahanmuuttajatyön diakoniatyöntekijä, joka koordinoi toimintaa. Joka seurakunnassa on maahanmuuttajatyön yhdyshenkilö. Lisäksi toimii maahanmuuttajatoimikunta, jota vetää kansainvälisen seurakunnan pappi. Eniten toimintaa on Katariinan, Henrikin ja Maarian seurakunnissa.

5.3. Maahanmuuttajayhdistykset ja uskonnolliset yhteisöt

Turussa toimii aktiivisesti noin 30 - 40 monikulttuuri- ja maahanmuuttajayhdistystä. Yhdistyksillä on tärkeä rooli myös iäkkäiden maahanmuuttajien kohdalla. Yhdistykset järjestävät omaan kieleen ja kulttuuriin liittyviä toimintoja ja rahoituksen järjestyessä erilaisten projektien avulla suomen kielen opetusta, ohjausta ja neuvontaa ja työelämään perehdyttämistä. Esimerkiksi Turun seudun inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ry:llä ja Albaaniyhdistys Bashkimilla on ollut erityisesti iäkkäisiin kohdistuvia projekteja ja toimintoja. Jotta yhdistykset voivat toimia ja tukea jäsenistöään, ne tarvitsevat rahallista tukea ja toimitiloja. Myös Turun seudulla toimivilla uskonnollisilla yhteisöillä on oma roolinsa iäkkäiden maahanmuuttajien tukemisessa.

5.4. Daisy Ladies ry

DaisyLadies ry:ssä on tällä hetkellä jäseniä yli 80 naista 25:stä eri maasta. Yhdistyksen tarkoitus on toimia Turussa ja Turun seudulla asuvien maahanmuuttajanaisten henkisenä tukiverkkona, sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistajana riippumatta henkilöiden etnisten ryhmien omasta kulttuuri-identiteetistä. Yhdistys harjoittaa julkaisutoimintaa ja tekee yleistä valistustyötä sekä pyrkii suomenkielentaidon edistämiseen. Yhdistyksen tarkoituksena on auttaa naisia kotouttamislainsäädännön mukaisesti sekä auttaa erityisesti niitä maahaanmuuttajanaisia ja heidän lapsiaan, jotka ovat joutuneet henkisen, taloudellisen, seksuaalisen väkivallan kohteeksi tai kokevat sen uhaksi. Yhdistys pyrkii ylläpitämään kriisipuhelinta sekä järjestämään neuvontapalveluja. Tärkeää yhdistyksen toiminnan puitteiden luomiseksi on verkostoituminen eri yhdistysten ja yksityishenkilöiden kanssa.

5.5. Turun seudun inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ry

Turun seudun inkerinsuomalaiset paluumuuttajat ry järjestää suomen kieltä ja yhteiskuntatietoutta sisältäviä kursseja, jossa on mukana kaikenikäisiä. Yhdistys antaa ohjausta eri palveluihin, antaa tukipalveluja, auttaa jokapäiväisissä asioissa ja järjestää kerhotoimintaa myös iäkkäille paluumuuttajille sekä tekee yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa. Yhdistyksen yhtenä keskeisenä kohderyhmän ovat maahanmuuttajavanhukset.

5.6. Turun Naiskeskus

Turun Naiskeskuksen Appelsiinipuu-projekti (2001 - 2005) auttaa maahanmuuttajanaisia sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja elämäntapaan. Projektissa on koulutettu maahanmuuttajanaisista taitonaisia, jotka toimivat muiden maahanmuuttajanaisten tukena jokapäiväisten asioiden hoidossa. Projekti on järjestänyt kaikenikäisille naisille erilaisia toimintoja kuten atk-kursseja, erilaisia infoja (yhteiskunta, terveys, liikunta ym.), ompelupajoja ym. Osallistujista noin puolet on ollut yli 50-vuotiaita naisia.

6. Kohderyhmän kartoittaminen

Työryhmä otti selvityksen lähtökohdaksi 55 vuotta ja yli täyttäneen maahanmuuttajan, koska todettiin, että ikääntyvä käsite vaihtelee eri kulttuurien välillä. Turun osalta kerättiin tilastotietoja tähän kohderyhmään kuuluvista maahanmuuttajista kielen ja kansallisuuden mukaan. Lisäksi selvitettiin alueellista jakautumista. Vuoden 2004 lopussa Turussa oli 55 vuotta ja yli täyttäneitä muita kuin Suomen kansalaisia 785 henkilöä ja kielen mukaan 730 henkilöä..

Liite 2 Kansalaisuus ja ikä 31.12.2004, 55-vuotta täyttäneitä

Liite 3 Äidinkielen mukaan 31.12.2004, 55-vuotta täyttäneitä

Liite 4 Ulkomaankielisten yli 55-vuotiaiden sijoittuminen Turussa eri alueille v. 2004

Lisäksi selvitettiin kaupungin palvelujen piirissä vuonna 2004 olevia maahanmuuttajia kyselyn avulla. Kysely osoitettiin avopalvelun ja kotisairaanhoidon työntekijöille ja sen avulla selvitettiin sekä työntekijöiden omia näkemyksiä että myös maahanmuuttaja-asiakkaisiin liittyviä tietoja..

6.1. Asiakasta koskeva kysely

Vuonna 2004 lähetettiin kotisairaanhoidon ja kotipalvelun asiakkaista avopalvelun ja kotisairaanhoidon työntekijöille kysely. Vastauksia tuli 14 yli 55-vuotiasta maahanmuuttajasta, joista miehiä oli 5 ja naisia 9. Asiakkaista 11 oli asunut Suomessa yli 9 vuotta.

Taulukko: Asiakkaat kielen mukaisesti jaoteltuna

Kieli	Vastaajat
Bosnia	4
Irak	3
Vietnam	2
Viro	2
Arabia	1
Serbokroatia	1
Iran	1

Lähes kaikki olivat kotisairaanhoidon palvelujen piirissä vain yksi vastaajista sai pelkästään kotipalvelua ja yksi sekä kotipalvelua että kotisairaanhoidon palveluita. Pääasiallinen syy palvelujen piiriin tulemiselle olikin jokin sairaanhoidollinen toimenpide: 12 asiakkaalla lääkehoito olevan ensisijainen syy. Muita syitä olivat haavahoito (2), sydämen vajaatoiminta (3), RR-mittaus (3), laboratoriokokeet (3), verensokeriseuranta (3) ja injektiot (2).

Vain kahden asiakkaan kohdalla oli hoitoa ja palvelua järjestettäessä käytetty tulkkipalvelua. Kuitenkin 6 vastaajaa on ilmoittanut, että hoito-ohjeita ei ole ymmärretty kielivaikeuksien vuoksi.

Kieliongelmien lisäksi muita hoidolle ja palveluille asetettujen tavoitteiden esteitä olivat mm.
- asiakkaiden epäluuloisuus työntekijöitä kohtaan
- asiakkaiden tai omaisten uhkaava käytös
- asiakkaat eivät ole orientoituneita hoitoon
- kulttuurierot mm. kodin siistinä pitäminen (mm. miehet eivät osallistu kodin hoitoon)
- asiakkailta toivottiin omatoimisuutta ja aktiivisuutta
- asiakkaille toivottiin myös omaa hoitajaa.

Tavoitteisiin pääsemisen suurimpana esteenä lienee kieli, mutta kulttuurien erot ja asenteet (sekä työntekijöiden että asiakkaiden) osaltaan selvittävät osan esteistä. Oma hoitaja -järjestelmä olisikin ehkä osin ratkaisu maahanmuuttaja-asiakkaiden hoitamiseksi. Toisaalta suomalaisetkin ikääntyneet ihmiset ovat erilaisia ja vaatisivat erilaisia palveluita ja hoitajia omista näkökulmistaan katsottuna.

6.2. Kotihoitohenkilöstön ja maahanmuuttajien kohtaaminen - tiimikysely

Avopalvelun ja kotisairaanhoidon tiimeille lähetettiin toinen kysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa työntekijöiden tuntemuksia ja tietoa maahanmuuttaja-asiakkaista sekä koulutusvalmiuksia.

Kokemuksia maahanmuuttajatyöstä ei ole kovinkaan paljon, koska maahanmuuttaja-asiakkaita on vähän.

Esim. 20.4.2005 tehdyn kyselyn pohjalta kotipalvelussa oli asiakkaita seuraavasti:

- Omaishoidontuen asiakkaita**:**
  Maahanmuuttajia 16
  Paluumuuttajia 4

- Kotipalvelun asiakkaita:
  Maahanmuuttajia 5
  Paluumuuttajia 9

Maahanmuuttaja-asiakkaita kohtaan tunnetaan jonkin verran arkuutta eli noin 30 % vastanneista ilmoitti tuntevansa arkuutta. Eniten arkuutta aiheutti kieli, epätietoisuus kulttuurista ja tavoista. Syiksi ilmoitettiin myös uskonto ja erilaiset tottumukset sekä ymmärtäminen puolin ja toisin. Kaikki em. syyt voidaan jälleen yhdistää ensisijaisesti voimakkaasti kieleen ja toisaalta kulttuuriin, joka sisältää uskonnon, tavat ja tottumukset.

Noin 40 prosenttia vastanneista työntekijöistä oli perehtynyt vieraisiin kulttuureihin koulussa tai erilaisissa koulutuksissa. Saman verran oli tutustunut vieraisiin kulttuureihin joko edellisissä työpaikassa tai nykyisessä työssään. Vapaa-aikana henkilökohtaisten kokemusten kautta oli 20 prosenttia vastaajista tutustuttu vieraisiin kulttuureihin.

Työntekijät (90 %) olisivat kiinnostuneita osallistumaan koulutuksiin ja tilaisuuksiin, joissa olisi mahdollista perehtyä vieraisiin kulttuureihin. Tärkeimmäksi sisältöalueeksi vastanneet ovat ilmoittaneet kulttuurin ja käytöstavat.

Muita sisältöalueita ovat:
- uskonto

- ruoka
- kieli
- hoito, hoitaminen, hoitomenetelmät
- maahanmuuttojen syyt
- naisten ja lasten asema
- muslimin kohtaaminen hoitotyössä.

Työntekijöille perehdyttämistä ja kouluttamista toivottiin järjestettävän niin, että maahanmuuttajat itse olisivat kertomassa asioistaan. Koulutukset voisivat olla vuorovaikutuksellisia luentoja. Koulutuksen ajaksi toivottiin saada palkata sijaiset koulutuksiin osallistuville. Myös toivottiin oppaita, esitteitä ja yleensäkin kirjallista materiaalia eri kulttuureista. Lisäksi esitettiin, että maahanmuuttajille järjestettäisiin koulutusta, jossa kerrottaisiin suomalaisista tavoista ja kulttuurista.

Tulkkipalvelun käyttämiseen liittyvät asiat ja tulkkien yhteystiedot pitäisi olla helposti löydettävissä.

Tiimikyselyn viimeisenä kysymyksenä oli "Miten kehittäisitte maahanmuuttajavanhusten hoidon ja palvelujen järjestämistä Turussa?"

Kehittämisajatukset on jaettavissa neljään eri ryhmään; kieleen liittyvät asiat, samanarvoisuuteen liittyvät asiat, hoidon keskittäminen yhteen yksikköön ja maahanmuuttajiin liittyvät asiat.

Kieli:
- tulkkipalveluja kehittämistä
- kielen opetusta maahanmuuttajille
- tuntuu turhauttavalta hoitaa, kun potilas ei osaa sanaakaan asutun maan kieltä
- palvelujen järjestämistä asiakkaan omalla äidinkielellä
- kielikursseja työajalla
- esitteet vanhustenhuollosta omalla kielellä (yhteystiedot, puhelinnumerot)

Samanarvoisuus:
- ei erityiskohtelua
- jos kotihoidon asiakkaaksi, kartoituskäynti kuten muillakin

Keskittäminen:
- keskittäisimme yhteen asiantuntevaan yksikköön

Maahanmuuttajiin liittyvä:
- tuetaan maahanmuuttajia nuoria opinnoissa, jotta he voivat työskennellä yhteiskunnassa perehtyen oman kulttuurinsa edustajien hoitoon
- saada ryhmissä mukaan toistensa pariin
- odotamme maahanmuuttajavanhuksia asiakkaiksi

6.3. Yhteenveto asiakas- ja tiimikyselystä

Asiakkuuksia kartoitettaessa osoittautui, että vanhustyöntekijät saadessaan maahanmuuttaja-asiakkaan haluavat tietoa mm. asiakkaan kulttuurista ja tapakulttuurista. Suurimpana ongelmana on kuitenkin kieleen liittyvät ongelmat. Tulkkipalveluja pitäisikin pystyä enemmän käyttämään hyödyksi. Kieliongelmissa auttaisi työntekijöiden koulutus, mutta ehkä tärkeämpää olisi maahanmuuttajien kouluttaminen kotihoidon työntekijöiksi. Maahanmuuttajatyöntekijät voisivat luontevasti omissa työyhteisöissään tuoda esille oman kulttuurinsa piirteitä ja heidän kielitaitonsa auttaisi työskentelyssä maahanmuuttajien kodeissa.

Koulutus ja perehdyttäminen koetaan tärkeäksi. Maahanmuuttajien kulttuuriin ja tapoihin liittyvällä koulutuksella pystytään ainakin osittain vähentämään "pelkoja" ja epävarmuuden tunnetiloja, kun kohdataan maahanmuuttaja-asiakkaita.

Suomalaisesta kulttuurista ja tavoista pitäisi kertoa enemmän maahanmuuttajille. Toisaalta maahanmuuttajat haluavat palveluita, mutta he eivät ehkä ole tottuneet ulkopuoliseen apuun omissa kulttuureissaan, jolloin syntyy epävarmuustilanteita maahanmuuttaja-asiakkaan ja kotihoidon työntekijän välillä.

Maahanmuuttaja-asiakkaille tulisi myöntää kaupungin vanhuspalveluja samojen kriteereiden mukaan kuin muillekin vanhuksille, mutta tullessaan palvelujen piiriin, hänen kulttuuritaustansa otetaan huomioon palveluja ja hoitoa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Asiakkaan kuuleminen on vanhustyön perusta. Palveluohjaus niin ikääntyneille maahanmuuttajille kuin nuoremmillekin maahanmuuttajille on tärkeää. Palvelua onkin myös palveluista tiedottaminen riittävän selkeästi ja asiakaslähtöisesti ottaen huomioon maahanmuuttajan mahdollisen kielitaidottomuuden.

Turun kaupungin vanhuspoliittiseen ohjelmaan 2003 - 2006 ei ole sisällytetty erikseen iäkkäiden maahanmuuttajien asioita ja niiden kehittämistä. Siinä todetaan vain seuraavaa: "Suunnitelmakaudella pyritään lisäämään vanhusasukkaiden mahdollisuuksia saada apua kotikielellään."

6.4. Maahanmuuttajien kanssa työskentelevien ja maahanmuuttajien näkemyksiä

Työryhmän haastatellessa tahoja, jotka tekevät työtä maahanmuuttajien kanssa tuotiin esille tulkkauspalvelujen tärkeys, jotta vältytään väärinkäsityksiltä ja ymmärretään toisiaan. Viranomaisten mielestä on tärkeää ymmärtää asiakastyössä eri kulttuureihin liittyviä asioita. Samoin tulisi kulttuurikysymykset huomioida erilaisten hoitojen yhteydessä. Suomen kielen oppiminen koettiin tärkeäksi ja omalla kielellä annettavaa palveluohjausta kaivataan. Samoin tulee antaa tietoa suomalaisesta kulttuurista ja tavoista. Maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä tulisi saada eri palveluihin. Ei myöskään ole tietoa niistä maahanmuuttajavanhuksista, jotka eivät ole palvelujen piirissä.

Maahanmuuttajat nostivat esille maahanmuuttajayhdistysten roolin maahanmuuttajavanhusten tukemisessa. Todettiin, että jokapäiväisten asioiden hoitaminen on vaikeaa, koska maahanmuuttajavanhukset eivät osaa kieltä eivätkä tunne suomalaista palvelujärjestelmää. Siksi tulisi järjestää aktivoivaa toimintaa, jossa opastetaan näihin asioihin. Heillä on vähän ulkopuolisia kontakteja ja he viihtyvät enimmäkseen omiensa piirissä. Samoin omaisten rooli ja luottamuskysymykset ovat tärkeitä.

7. Työryhmän näkemyksiä

Työryhmän tekemän kartoituksen perusteella työryhmä esittää seuraavien näkemysten huomioimista iäkkäiden maahanmuuttaja-asioiden kehittämisessä.

1. Turun kaupungin vanhuspoliittiseen ohjelmaan 2007 - 2010 tulee sisällyttää iäkkäiden maahanmuuttajien erityistarpeet.

Turun kaupungin vanhuspoliittiseen ohjelmaan ei ole tällä hetkellä sisällytetty iäkkäiden maahanmuuttajien asioita ja niiden kehittämistä. Tulevaisuudessa iäkkäiden maahanmuuttajien palvelut ja kotouttamiseen liittyvät asiat tulee huomioida siinä.

2. Kartoitetaan ne maahanmuuttajat ja heidän tilanteensa, jotka eivät ole kaupungin palvelujen piirissä.

Kysely osoitti, että iäkkäitä maahanmuuttajia on kaupungin palvelujen piirissä tällä hetkellä vähän. Turussa oli kuitenkin yli 55-vuotiaita muita kuin Suomen kansallisuuden omaavia 785. Kokonaistilanteen saamiseksi pitää kartoittaa myös ne maahanmuuttajat, jotka eivät ole tällä hetkellä kaupungin palvelujen

piirissä.

3. Sosiaali- ja terveystoimi luovat monikulttuuri- ja maahanmuuttajayhdistysten kanssa toimivan yhteistyöverkoston, joka samalla on avuksi eri kulttuurien osaamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Kaupungin lisäksi palvelujen antajina ovat maahanmuuttajayhdistykset, seurakunta ja erilaiset projektit. Tärkeää on luoda toimiva yhteistyöverkosto näiden tahojen kesken. Näin saataisiin viranomaispalvelujen rinnalle tukipalveluja. Koska viranomaiset kaipaavat eri kulttuureihin liittyvää osaamista ja tietoutta työssään, he voisivat hyödyntää ko. verkostoa.

4. Tuetaan monikultturi- ja maahanmuuttajayhdistysten iäkkäiden maahanmuuttajille suunnattua toimintaa.

Jotta maahanmuuttajayhdistykset voivat toimia iäkkäiden maahanmuuttajien tukena, yhdistykset tarvitsevat myös kaupungilta erilaisia tukitoimenpiteitä kuten esim. avustuksia, tiloja.

5. Koulutusta viranomaisille ja maahanmuuttajille

Kysely osoitti, että viranomaiset kaipaavat koulutusta liittyen eri kulttuureihin ja niiden käytöstapoihin, uskontoon, ruokaan, naisten ja lasten asioihin sekä hoitomenetelmiin. Toivottiin, että maahanmuuttajat itse tulevat kertomaan asioistaan. Myös kirjallista materiaalia, kuten esitteitä ja oppaita kaivattiin. Samoin maahanmuuttajille tulee antaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, sen palvelujärjestelmästä, tavoista ja kulttuurista..

6. Työelämään koulutettava maahanmuuttajataustaisia henkilöitä

Maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä kaivattiin. Heidän avullaan saataisiin tietoa ko. kulttuureista, voitaisiin antaa omankielistä palveluohjausta ja samalla vaikuttaa asenteisiin.

IÄKKÄIDEN MAAHANMUUTTAJIEN PALVELUJA TURUSSA 18.8.2005

Sosiaalikeskus
- Ulkomaalaistoimisto (sosiaalipalvelut)
- Koto-toiminta
- Alueell. sos.toimistot
- Vammaistoimisto
- Tulkkikeskus
- Vanhustenhuolto

Terveydenhuolto
- Vanhusten terveys-palvelut
- Ulkomaalaistoimisto (terveyspalvelut)

Työväenopisto
Suomen kielen opetus (Koto-toiminta)

Seurakunta

Uskonnolliset yhteisöt

Maahanmuuttajavanhus
- 55 v ja yli
- asuu perheen kanssa tai yksin
- ei riittävästi kielitaitoa
- ei tietoa palveluista
- sairauksia
- alle ja yli 3 v ollut maassa

Pakolaiset
Paluumuuttajat
Muut

Projekteja
- Appelsiinipuu (Naiskeskus)
- Sumuvalo (Kristill. Opisto)
- Topakka (Aurala, Paasikiviopisto) jne.

Maahanmuuttaja-yhdistykset
- Daisy Ladies ry
- Tempora
- Yhdessä-yhdistys
- Bashkimi ry

Eri kieltä puhuvia 55-vuotiaita ja yli Turussa 730 v. 2004

Eri kansallisuutta olevia 55-vuotiaita ja yli Turussa 785 v. 2004

**Kansalai-
suus ja ikä
31.12.2004**

Liite 2

		Kaikki ikäluokat yhteensä	55-
Turku - Åbo	Kansalaisuudet yhteensä	174824	51651
	Suomi	167521	50866
	Ulkomaat yhteensä	7303	785
	Venäjä	1203	208
	Ruotsi	389	134
	Viro	678	115
	Bosnia-Hertsegovina	213	30
	Irak	635	28
	Yhdysvallat	87	24
	Jugoslavia	406	21
	Iran	563	20
	Entinen Neuvostoliitto	44	18
	Entinen Jugoslavia	298	16
	Saksa	108	14
	Ukraina	131	14
	Ilman kansalaisuutta	64	13
	Britannia	136	11
	Somalia	319	9
	Vietnam	118	8
	Puola	42	7
	Ulkomaa tuntematon	45	7
	Italia	61	6
	Ranska	76	6
	Romania	53	6
	Kazakstan	41	6
	Kreikka	27	5
	Valko-Venäjä	31	5
	Norja	29	4
	Afganistan	67	4
	Alankomaat	41	3
	Espanja	41	3
	Tanska	36	3
	Sveitsi	21	3
	Kanada	31	3
	Japani	13	3
	Kiina	248	3
	Mauritius	5	2
	Ruanda	26	2
	Chile	5	2
	Azerbaidzan	5	2
	Georgia	7	2
	Intia	50	2
	Portugali	14	1
	Liettua	24	1

Moldova	11	1
Libya	20	1
Marokko	56	1
Tunisia	32	1
Kolumbia	6	1
Israel	19	1
Australia	12	1
Uusi-Seelanti	8	1

Liite 3

Äidinkielen mukaan 31.12.2004

		Kaikki ikäluokat yhteensä	55-
Turku - Åbo	Kielet yhteensä	174824	51651
	suomi	156321	48192
	ruotsi	9072	2729
	muut kielet yhteensä	9425	730
	venäjä	2200	272
	eesti, viro	569	71
	arabia	1052	41
	englanti	387	38
	serbokroatia	209	32
	albania	801	28
	vietnam	444	26
	saksa	156	24
	kurdi	723	19
	persia	249	19
	espanja	188	15
	puola	64	15
	ranska	127	14
	turkki	141	13
	somali	449	10
	bosnia	103	9
	romania	100	8
	muu kieli	174	8
	italia	65	7
	kreikka	36	7
	unkari	56	7
	kiina	308	5
	tanska	30	5
	hollanti	43	3
	japani	17	3
	norja	17	3
	portugali	44	3
	heprea, ivrit	9	2
	hindi	19	2
	ruanda, kinjaruanda, njaruanda	29	2
	tagalog, pilipino	24	2
	thai	105	2
	ukraina	29	2
	amhara	17	1
	bulgaria	33	1
	georgia, gruusia	14	1
	igbo	9	1

kroatia	10	1
latvia, lätti	6	1
serbia	7	1
tsekki	16	1
urdu	20	1
tuntematon	6	1

Liite 4
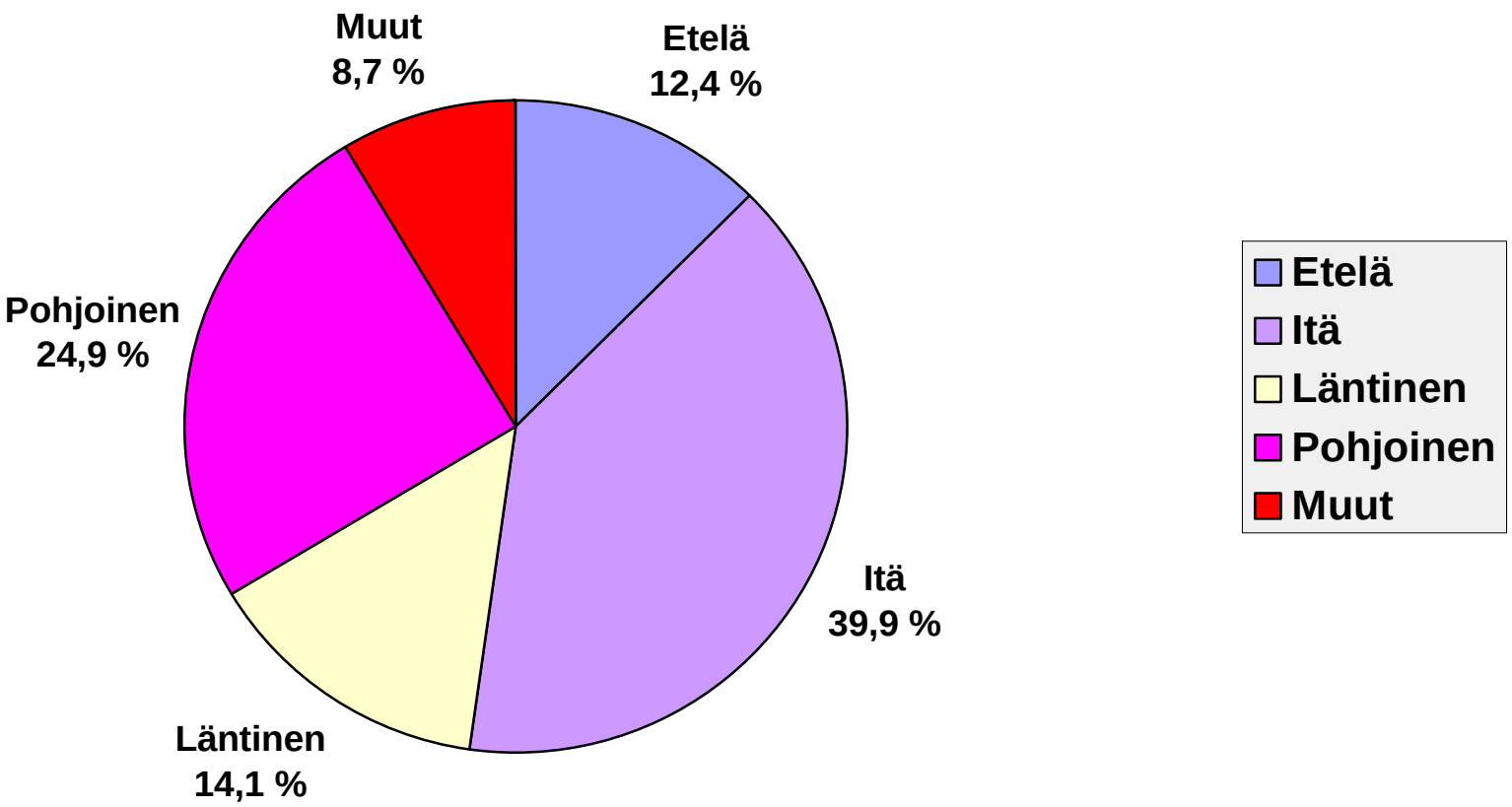
Ulkomaankielisten yli 55-vuotiaiden sijoittuminen eri alueille v. 2004